

SOSYAL GÜVENLİK VE TURAN YAZGAN

Yusuf ALPER*

“Hayatını Türklüğe ve Türk Dünyasının geleceğine adayan Hocam Prof. Dr. Turan Yazgan’a saygılarımla”

ÖZET

Bu makale, Turan Yazgan’ın sosyal güvenlikle ilgili görüşlerini ve düşüncelerini ortaya koymak için hazırlanmıştır. Turan Yazgan, ülkemizde ilk ve en kapsamlı sosyal güvenlik çalışmalarını gerçekleştiren akademisyen olarak bilinmektedir. Bu yazının en dikkat çeken özelliği, Turan Yazgan’ın yıllar önce dile getirdiği görüşler ve önerilerin, bugün için büyük önem taşıdığını ortaya koymasıdır.

Summary

In this article, I try to outline Turan Yazgan’s views and visions on social security. Yazgan is known as the first and contemporary academic studies on social security and Turkish social security system. His works brought attention to the problems of TSS and gave answers to many difficult questions about the system. I believe he gave the most successful and far sighted definition of social security.

GİRİŞ

Turan Yazgan’dan bahsedilince akla gelen ilk ve en önemli iki özelliği; bitmek tükenmek bilmez bir enerji, azim ve inançla Türk Dünyasına yönelik olarak yürüttüğü adeta bütün hayatını vakfettiği

hizmetleri, diğeri ise akademik hayatındaki çalışmalarının neredeyse tamamını oluşturan sosyal güvenlikle ilgili çalışmalarıdır. Bu yazı, Turan Yazgan’ın sosyal güvenlikle ilgili olarak dile getirdiği görüşleri ana hatları ile ortaya koymak için hazırlanmıştır. Böyle bir yazının hazırlanmasının sebepleri arasında;

- Turan Yazgan’ın ülkemizde sosyal güvenlikle ilgili ilk ve en kapsamlı akademik çalışmaları gerçekleştirmiş olması,
- Çalışmalarında Türk sosyal güvenlik sisteminin problemlerinin çözümü ve yeniden yapılandırılması için özgün görüşler ve düşünceler ortaya koyması,
- Çalışmalarında dile getirdiği görüş ve önerilerin bu alanda çalışacak olanlara aktarılması ihtiyacı, ve nihayet,
- Son 10 yıldır yeniden yapılandırılması tartışılan ve reform çalışmaları gerçekleştirilen Türk sosyal güvenlik sisteminin problemlerinin çözümü için Turan Yazgan’ın görüşlerinin yeniden gündeme getirilmesi,

olarak sıralanabilir. Bu amaçlar ortaya konurken, Turan Yazgan’ın bütün çalışmalarından ziyade, sosyal güvenlikle ilgili özgün görüşlerini dile getirdiği çalışmaları öne çıkarılmış ve incelenmiştir.

Turan Yazgan’ın, başta sosyal güvenlik kavramı ve tarifi olmak üzere sosyal güvenlikle ilgili çeşitli konulardaki görüş ve düşüncelerini bir bütün olarak aktarılmaya çalışılırken, ele alınan konuların sistematüğinde de Yazgan’ın sosyal güvenlikle ilgili çalışmalarındaki sistematüğü dikkate alınmıştır.

Hemen belirtmek gerekir ki, bu yazı ile vurgulanmak istenen en dikkat çekici hususlardan birini de, son yıllarda Türk sosyal güvenlik sisteminde reform yapmaya veya yeniden yapılandırmaya yönelik olarak gündeme getirilen bütün çalışmalardaki problemlerin ve çözüm önerilerinin Turan Yazgan tarafından yıllardır ve sürekli olarak dile getirildiği gerçeği olacaktır.

A. SOSYAL GÜVENLİK KAVRAMI

Turan Yazgan’ın sosyal güvenlik konusu ile ilgili ilk ve temel farklılığını, kavram olarak sosyal güvenliği farklı algılaması ve tarif etmesinden kaynaklanmaktadır. Nitekim Yazgan, sosyal güvenlik

* Prof. Dr., Uludağ Üniversitesi, İİBF, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü

kavramını yerli ve yabancı bir çok çalışmada olduğu gibi bir cümle ile tarif etmek yerine, bir disiplin olarak hukuk, iktisat ve sosyal politika alanında gittikçe daha geniş bir yer tutan sosyal güvenliğin sahip olduğu “*universal*” unsurlarını da dikkate alan ve sosyal kelimesi ile başlayan benzer terimlerle olan ilişkisini ve farklılıklarını ortaya koyan “*efradını cami, ağyarını mani*” bir sosyal güvenlik tarifi yapma düşüncesine sahiptir¹. Turan Yazgan için kapsamlı bir sosyal güvenlik tarifi yapmanın önemi büyüktür. Çünkü, Yazgan’a göre; sosyal güvenliğin tarifinin tam ve özüne uygun olarak yapılması, bu sistemin ortaya çıkış felsefesi ve prensiplerine uygun şekilde hayata geçirilmesi ve uygulanması bakımından hayati öneme sahip olmasının yanı sıra, devletin çeşitli fonksiyonlarını birbirinden ayırmak ve her fonksiyonunu ifa ile görevli kurumlarının görev ve mesuliyet sahalarını belirlemek ve nihayet sosyal güvenlikle ilgili kritik konuların tartışılmasında kavram kargaşası içine düşmeden, havanda su dövmemek için şarttır².

Sosyal güvenliğin, her toplumda huzur temin edici bir disiplin olarak tarif edilen sosyal siyaset içinde vazgeçilemez bir yere sahip olduğunu vurgulayan Yazgan, sosyal siyasetin temin etmek istediği, tehlikeler karşısında insanları ihtiyaçlarının esiri olmaktan kurtarma idealinin sosyal güvenlikle sağlanacağını belirtmektedir³. Sosyal güvenliğin genel manasını içeren bir tarifi Birleşmiş Milletler, İnsan Hakları Beyannamesinde (madde 25) bulmak mümkündür diyen Yazgan⁴, tarifi netleştirmek için sosyal güvenlikle milli güvenlik ve iktisadi güvenlik kavramlarını karşılaştırmakta ve birbirleri ile ilgilerini ve farklılıklarını vurgulamaktadır. Yazgan, milli güvenliğin olmadığı bir ülkede sosyal güvenlikle bahsedilemeyeceğini ifade etmekle birlikte, benzerlikleri ne olursa olsun bunların ayrı devlet hizmetleri olduğunu ve birbirine karıştırılmadan düzenlenmesi gerektiğini belirtmektedir⁵. İktisadi güvenlik kavramını ise sosyal güvenlikle daha dar bir kavram olarak ve sosyal güvenliğin iki temel fonksiyonundan biri olan gelir kayıplarını telafi etme boyutu olarak tarif etmektedir⁶.

¹ Yazgan (1981), s. 5.

² Yazgan (1981), s. 5.

³ Yazgan (1992), s. 19-20.

⁴ Yazgan (1969), s.4.

⁵ Yazgan (1992), s. 20-21.

⁶ Yazgan (1992) s.21-22, ve Yazgan (1981), s.11-12.

Yazgan, bütün çalışmalarında, sosyal güvenlik kavramının bütün unsurlarını ihtiva edecek bir kapsamlı bir tarifini yapmak için sosyal güvenliği çeşitli açılardan bakarak incelemiş ve kavramı daha anlaşılabilir hale getirmeye çalışmıştır⁷. Nitekim, tehlikelerle mücadele vasıtası olarak, tehlikelerle mücadelede tedbir olarak, müessese olarak, devlet görevi ve insan hakkı olarak ve nihayet bir sistem olarak sosyal güvenliği değerlendirmiş ve kabul edilebilir ve yaygın bir sosyal güvenlik tarifinin içinde mutlaka yer alması gereken unsurları ve özellikleri aşağıdaki başlıklarda özetlemiştir⁸;

- Sosyal güvenlik temel ve vazgeçilmez insan haklarından biridir ve bu hakkın gereklerini yerine getirmek devletin görevidir.
- Fertlerin iradeleri dışında uğradıkları tehlikelerin zararlarından kurtarıcı bir sistemdir.
- Fertlerin çalışma gücü kayıplarını azami şekilde, gelir kayıplarını asgari seviyede ancak insan haysiyetine yaraşır bir hayat standardı temin edecek şekilde garanti eden bir sistemdir.
- Koruma garantisi bakımından birbirini tamamlayacak şekilde oluşturulan sosyal sigortalar ve kamu sosyal güvenlik harcamalarından mürekkep bir sistemdir.
- Temel koruma birimi ailedir. Ancak, aile muhitinden mahrum olan özel grupları da (kimsesiz bakıma muhtaç çocuklar ve yaşlılarla özürülleri) sosyal refah hizmetleri ile kapsama alan bir sistemdir.

Kısacası Yazgan’a göre sosyal güvenlik, kendi ideali olan, bu ideali de; “ *hiçbir fert açıkta kalmaksızın toplumu oluşturan bütün fertleri koruma kapsamına alan, insanları ihtiyaçlarının esiri olmaktan kurtarmak için, onlara yaşadıkları toplum içinde insan haysiyetine yaraşır asgari bir hayat standardı temin etmeyi garanti eden bir sistemdir*”⁹.

B. SOSYAL GÜVENLİK VE DEVLET

Yazgan’a göre devlet ve sosyal güvenlik birbirleri ile mutlak ilişkisi olan ve ayrı düşünülemez iki unsurdur. Çünkü, sosyal

⁷ Yazgan (1981), s.13-31, Yazgan (1992), s.23-34.

⁸ Yazgan (1981), s. 31-32; Yazgan (1992), s. 33-34; Yazgan (1969), s. 11-12.

⁹ Yazgan (1992), s. 34.

güvenlik gerçekte bir devlet görevidir ve bu görev devletin kendi dışındaki unsurlara devredemeyeceği asli bir görevidir¹⁰.

Yazgan, sosyal güvenliğin bir devlet görevi olarak kabul edilmesi ile ilgili hukuki düzenlemelerin Atlantik Şartı ve İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi gibi uluslar arası belgelerle ve ülke anayasalarında yer almasını bir gerekçe olarak değil, bir gerçeğin teyit ve ilan edilmesi olarak kabul etmektedir¹¹. Sosyal güvenlik bir devlet görevidir. Çünkü;

- Sosyal güvenlik ihtiyacı ile karşı karşıya olan insanların çoğu bu ihtiyaçlarını karşılayacak imkanlara sahip olmadıkları gibi basiretli de değildirler¹².

- Sosyal güvenlik ihtiyacı duymayan hiçbir toplum düşünülemez. Sosyal güvenlik her toplum tarafından karşılanması ve katlanması gereken bir yükür¹³ ve bu yükün adil dağılımı ancak devlet müdahalesi ile sağlanabilir.

- Sosyal güvenlikle iktisadi kalkınma arasında bir çatışma olmadığı gibi, sosyal güvenlik beşeri sermayeye bir ilavedir ve gelirin adil dağılımını sağlama yanında GSMH'nin de artışına katkıda bulunmaktadır.

Yazgan, sosyal güvenliğin kesin bir devlet görevi olduğunu belirtirken, 1961 Anayasasının 48. maddesinde yer alan “ *devlet sosyal sigortalar ve sosyal yardım teşkilatları kurar ve kurdurur*” şeklindeki düzenlemedeki “*kurdurur*” kelimesinin varlığına karşıdır ve bunun devletin bu alandaki yükümlülüklerinin başkalarına yükleyebileceği şeklinde yorumlanacağına işaret etmektedir¹⁴.

Yazgan'a göre sosyal güvenlik bir devlet görevidir. Ancak bu, sınırları belirli olmayan, sonsuz talep hakkı veren bir görev değildir. Devlet, uluslar arası belgelerde de belirtildiği gibi, toplumun imkanlarının elverdiği ve katlanabildiği ölçüde bir sosyal güvenlik garantisi sağlayacaktır. Bu görevin ilk ve somut alanı sosyal sigorta kuruluşları kurmak ve işlemlerini sağlamaktır. Devamı ise bu

¹⁰ Yazgan (1981-İzmir İktisat...), s.456; Yazgan (1992), s.30-31.

¹¹ Yazgan (1981), s.25.

¹² Yazgan (1981), s. 25.

¹³ Yazgan (1981), s. 27.

¹⁴ Yazgan (1981, İzmir İktisat...), s. 456.

kurumların işleyişinde ortaya çıkacak aksaklıkları giderecek boşlukları dolduracak (finansman açıkları oluşması gibi) bir garanti sağlamaktır.

Yazgan, Türkiye'de devlet ve sosyal güvenlik ilişkisini değerlendirirken, Türkiye'de devletin her devirde sosyal güvenliğe önem verdiğini, ancak hiçbir zaman sosyal güvenliğin köklü bir mesele olarak ele almadığını ve daha ziyade politik sebeplerle ve küçük sosyal grupların çeşitli risklere karşı korunmasını sağlayacak kapsamı dar tedbirler aldığını vurgulayarak¹⁵ oluşturulmasını zaruri gördüğü milli sosyal güvenlik sisteminin teşkilinde temel görevin devlet üzerinde olduğunu belirtmiştir.

C. SOSYAL GÜVENLİK VE KURUMSAL YAPI

Sosyal güvenlik sisteminin kurumsal yapısı ile ilgili olarak, en sistematik, kapsamlı ve bütüncü anlayışa sahip görüşler ve çalışmalar Turan Yazgan tarafından ileri sürülmüş ve ortaya konulmuştur. Bir başka ifade ile, Dünya Bankası tarafından 1995 yılında hazırlanan “Yaşlılık Krizi¹⁶” isimli raporda ileri sürülen çok ayaklı sosyal güvenlik sistemi oluşturma ve işleyiş esasları ilgili görüşler 1970'li yıllarda Yazgan'ın eserlerinde yer almıştır. Yazgan'ın sosyal güvenliğin kurumsal yapısı ile ilgili genel görüşlerini şu başlıklar altında toplamak mümkündür¹⁷:

- Sosyal güvenlik temel ve vazgeçilemez bir ihtiyaç olduğu için her toplumun bu ihtiyacı karşılayacak bugün için geleneksel hale gelmiş sosyal güvenlik müesseseleri vardır. Bu müesseseler arasında ferdi tasarruflardan aile içi yardımlaşma ve dini sosyal yardımlara kadar her topluma ve döneme göre değişen zengin bir müessesevi yapı söz konusudur.

- Sanayi devriminden sonra sosyal güvenlik ihtiyacının karşılanması süre ve miktar bakımından yetersiz olan, talep hakkı vermeyen ve gönüllülük esasına dayanan geleneksel müesseselerle sağlanan sosyal yardımlara bırakılamaz.

- Bugünün modern sosyal güvenlik müesseseleri sosyal sigortalar ve kamu sosyal güvenlik harcamalarıdır.

¹⁵ Yazgan (1969), s. 17.

¹⁶ World Bank (1995), Summary.

¹⁷ Yazgan (1981), s. 18-21.

• Yazgan'a göre, özellikle gelişmekte olan ülkeler için sosyal güvenlik sisteminin olmazsa-olmaz müesseseleri sosyal sigortalardır.

• Sosyal sigortaların tamamlayıcısı ise bu kurumların kapsam ve koruma garantisi sağlama bakımından bıraktığı teknik ve idari boşlukları doldurma amacıyla oluşturulan, vergi gelirleri ile finanse edilen ve karşılıksız faydalanma imkanı olan kamu sosyal güvenlik harcamalarıdır.

• Kamu sosyal güvenlik harcamaları, sosyal devletin ve sosyal güvenlik sisteminin, toplumu oluşturan herkesi sosyal güvenlik garantisine kavuşturma amacına uygun olarak, sosyal güvenlik ihtiyacının niteliğine göre hizmet olarak (sağlık hizmetleri), nakdi olarak yapılması (65 yaş aylığı gibi) veya kamu yardımı şeklinde (giyecek, gıda ve barınma gibi) yapılması mümkündür.

• Yazgan'ın sosyal güvenlik anlayışına göre sistemin vazgeçilemez ayaklarından birini de tamamlayıcı (munzam, ek) sosyal güvenlik müesseseleri oluşturmaktadır. Bunlar, zorunlu sosyal güvenlik kurumlarının sağladığı garantinin üzerinde sosyal güvenlik garantisi sağlamak isteyenlerin alabileceği her türlü bireysel ve kurumsal tedbirden oluşmaktadır. Ferdi tasarruflardan özel sigortalara kadar bir dizi tedbir bu grupta yer almaktadır.

Yazgan'a göre bu müesseseler birbirinin alternatifi değil, tamamlayıcısı ve bütünleyicisidir. Nitekim, munzam sosyal güvenlik müesseseleri ve tedbirlerinin varlığı zorunlu sosyal güvenlik sistemlerinin kuruluş amaçlarına uygun olarak çalışmalarını sağlayacak, bu kurumlar üzerinde aktüeryal dengeleri bozacak taleplerin gelmesini önleyecektir. Sosyal güvenlik ihtiyacını daha üst seviyede sağlama konusunda fertlerin kendi inisiyatiflerine ve aldıkları ilave tedbirlere bağlı olarak bir sınırlama getirilmesi söz konusu değildir. Sosyal güvenlik garantisi ile ilgili sınırlama kamu tarafından organize edilen kurumların işleyişi içinde ve özellikle de sosyal sigortalarda gelirin yeniden dağılımına imkan verecek şekilde "asgari" ve "azami" garantiyi belirleme şeklindedir.

Yazgan'ın sosyal güvenlik sisteminin kurumsal yapısı ile ilgili olarak üzerinde önemle durduğu hususlardan biri de, kurumsal yapının primlerle finanse edilen sosyal sigortalar mı, yoksa vergilerle finanse edilen kamu sosyal güvenlik harcamaları üzerine kurulacağı meselesidir. Yazgan, sosyal güvenlik sisteminin kurumsal yapısının

oluşturulması ile ilgili tercihin, ülkelerin siyasi, sosyal ve ekonomik yapılarının yanı sıra tarihi gelişim süreci ile ilgili faktörlere bağlı olduğunu belirtmekte, ancak gelişmekte olan ülkeler için bu tercihin mutlaka sosyal sigortalar yönünde yapılmasının bir zorunluluk olduğunu ileri sürmektedir. Çünkü, zaten vergi tabanı zayıf olan, vergi toplama problemleri olan gelişmekte olan ülkelerde, sosyal güvenliği finanse etmek için ilave vergi alınması arzu edilen gelir artışını sağlamayacaktır. Bu temel sebebin dışında, Yazgan'a göre "sosyal sigortalar günümüzde dünyanın hemen her ülkesinde sosyal güvenlik garantisi sağlamanın asli vasıtasıdır. Bunun en önemli sebebi sosyal güvenliği sağlamanın yanında fon birikimine yol açmak suretiyle kalkınma için ilave kaynak yaratması, bir mecburi tasarruf fonksiyonu ifa etmesidir"¹⁸.

Yazgan'ın temel sosyal güvenlik müessesesi olarak sosyal sigortaları tercih etmesindeki gerekçelerle, bir eserini tercüme ederek Türkçe literatüre kazandırdığı J.H. Richardson'un görüşleri arasında büyük ölçüde benzerlik vardır¹⁹. Ancak, Yazgan hiçbir zaman, bütün sosyal güvenlik garantisinin yalnızca sosyal sigortalarla sağlandığı bir sosyal güvenlik sistemini savunmamış, kamu sosyal güvenlik harcamalarını sosyal sigortaların boşluklarını gideren diğer zorunlu müesseseler olarak sistem içinde yer verirken tamamlayıcı müesseseleri de sistemin olmazsa-olmaz unsurlarından biri olarak almıştır.

Yazgan'a göre bir sosyal güvenlik sisteminin kurumsal yapısı içinde yer alması gereken temel unsurlardan birini de kamu sosyal güvenlik harcamaları içindeki sosyal refah hizmetleri oluşturmaktadır. Sosyal güvenlik bir sistem anlayışı içinde bütüncü bir yaklaşımla ele alındığı zaman sosyal refah hizmetlerinin varlığı ile bu sistemin tamamlanması söz konusu olabilecektir²⁰. Kendi ifadesi ile sistem olarak sosyal güvenliği iki tekerlekli bir araba olarak tarif etmek gerekirse bu tekerleklerden birini sosyal refah hizmetleri oluşturmaktadır²¹.

Yazgan'ın sosyal güvenliğin kurumsal yapısı ile ilgili önemli vurgu alanlarından birini de tamamlayıcı (munzam, ek, ilave) sosyal güvenlik müesseseleri oluşturmaktadır. Bugün Dünya Bankası başta

¹⁸ Yazgan (1981, İzmir İktisat...), s.457.

¹⁹ Richardson (1970), s. 46-60.

²⁰ Yazgan (1981, İzmir İktisat...) s. 459.

²¹ Yazgan (1981), s. 28.

olmak üzere bir çok kuruluş tarafından önerilen çok ayaklı sosyal güvenlik sisteminin vazgeçilemez unsurlarından birini oluşturan ve ikinci veya üçüncü ayak kurumlar olarak da adlandırılan tamamlayıcı sosyal güvenlik müesseseleri Yazgan'ın sosyal güvenlik sisteminin vazgeçilmez parçalarından birini oluşturmaktadır²². Yazgan'a göre, modern sosyal güvenlik müesseselerinin kapsamı genişledikçe, geçmişte sosyal güvenlik garantisi sağlayan her türlü geleneksel sosyal güvenlik müessesesi (ferdi tasarruflar, komşuluk ve akrabalığa bağlı yardımlaşma, dini sosyal yardımlar) birer munzam sosyal güvenlik müessesesi haline dönüşecektir. Ancak, tamamlayıcı sosyal güvenlik müesseseleri yalnızca bunlarla sınırlı değildir. Nitekim, hayat ve sağlık branşları başta olmak üzere özel sigortalardan (bugün için bireysel emeklilik programları bu tarife çok uygun gelmektedir), her türlü işletme içi yardımlaşma ve dayanışma sandıkları munzam bir sosyal güvenlik müessesesidir²³ ve devletin sosyal güvenlik müesseselerinin (birinci ayak) sağladığı garantinin üzerine çıkma konusunda ferdi inisiyatifin bir yansımasıdır. Yazgan, 1961 Anayasa'sının 48. maddesi doğrultusunda da "*fertlerin ve şirketlerin kendi teşebbüs ve kabiliyetleriyle özel sigorta sandıkları kurmalarının hakları olduğunu ve bu tür kuruluşları da devletin teşvik etmesinin daha yerinde bir hareket olacağını*" ileri sürmektedir²⁴. Yazgan'a göre, devletin sağladığı sosyal güvenlik garantisinin üzerine çıkma konusunda ferdin teşebbüs gücüne yönelik olarak herhangi bir sınırlama yoktur ve bu konuda fertler olabildiğince hürdür²⁵. Bu müesseseler güçlendiği ölçüde, devletin sosyal güvenlik garantisi sağlama fonksiyonu daha sağlıklı ve amacına uygun olarak gerçekleşebilecektir.

Yazgan'ın tamamlayıcı sosyal güvenlik müesseseleri konusundaki görüşleri ile ülkemizde 506 sayılı Kanunun geçici 20. maddesine göre faaliyet gösteren banka ve sigorta şirketlerinin vakıf statüsündeki sandıkları konusundaki düşüncelerini, kurumsal yapı ile ilgili bakış açısı bakımından değerlendirmek gerekir. Yazgan'a göre bugünkü yapıları ve işleyiş şekliyle; "*Sandıklar, mensuplarının sosyal güvenliklerini DEVLET adına ve DEVLETLE birlikte KENDİ HESAPLARINA*

²² Yazgan (1981), s. 24, Yazgan (1992), s.28.

²³ Yazgan (1992), s. 29.

²⁴ Yazgan (1981), s. 51.

²⁵ Yazgan (1981), s. 52.

*sağlamayı taahhüt etmişlerdir.*²⁶" Bu durum hem sigortanın çok sayılar kanununa, hem de Anayasa'mızdaki "*sosyal güvenlik devlet görevidir*" tanımlamasına uymamaktadır. Dolayısıyla Sandıkların bir an önce sosyal sigortalar kurumuna devredilmesi gerektiğini savunmakta ve arzu edilmesi halinde bu sandıkların varlıklarını OYAK veya Amele Birliği gibi, tamamlayıcı birer sosyal güvenlik müessesesi olarak sürdürebileceğini, bunu engelleyen herhangi bir unsurun olmadığını²⁷, belirtmektedir. Yazgan'ın Sandıkların devri konusundaki ısrarlı görüşlerinin arkasında, şirketlerin ve kuruluşların devamlılık şartına bağlı olarak faaliyet gösteren bu kurumların, şirketlerin faaliyetlerinin sona ermesi halinde mensuplarının zarar göreceği ve korumasız kalacağı endişesi yatmaktadır. Nitekim, 1980 ve 1990'lı yıllarda banka ve sigortacılık sektöründe yaşanan krizler ilk etkisini bu Sandıkların faaliyetlerini sürdüremez hale gelmesi ile göstermiştir. Sonuçta ortaya çıkan fatura, ya siyasi kararlarla devlete ve SSK'na yüklenmiş veya bazı sandık mensuplarının, sosyal güvenlik tarifine uymayacak şekilde mağdur olmaları söz konusu olmuştur.

D. KAMU SOSYAL GÜVENLİK HARCAMALARI (SOSYAL YARDIM VE HİZMETLER)

Yazgan'ın sosyal güvenlik konusunda hassasiyetle durduğu konulardan birini de sosyal yardım ve hizmetler oluşturmaktadır. Sosyal yardım ve hizmetleri, sosyal güvenliğin "*herkesi, her tehlikeye karşı koruma kapsamına alma*" hedefinin gerçekleştirilmesi için sosyal sigortaların idari ve teknik boşluklarını doldurucu bir ayak olarak görmektedir²⁸. Ancak, Yazgan'ın üzerinde durduğu en önemli husus, bu alanda çalışan diğer akademisyenlerden farklı olarak²⁹, sosyal yardım ve hizmetler için sürekli olarak ve ısrarla *kamu sosyal güvenlik harcamaları* terimini kullanmasıdır. Yazgan'a göre kamu sosyal güvenlik harcamaları, ister nakdi ödeme şeklinde olsun, isterse hizmete çevrilerek verilsin bir sosyal yardım değildir. Çünkü, *sosyal güvenlik içinde "yardım" kavramı yoktur*³⁰. *Devlet, insana yardım olsun diye ödeme yapmaz, onun insan hakkı olduğu için bu ödemeyi yapar; Devletin vazifesi olduğu için de tehlikeye*

²⁶ Yazgan (1981, İzmir İktisat...), s.457.

²⁷ Yazgan (1981), s.52-53. Yazgan (1977), s.65.

²⁸ Yazgan (1981, İzmir İktisat), s. 457.

²⁹ Çok sayıda akademisyen sosyal yardım ve hizmetler için finansman kaynağını esas alarak primsiz rejimler ifadesini kullanmaktadır. Bkz, Güzel-Okur, (2003) s. 581.

³⁰ Yazgan (1981, İzmir İktisat), s. 457.

uğrayan insan bu ödemeyi TALEP eder"³¹. Bu cümle, Yazgan'ın sosyal güvenlik anlayışını en iyi şekilde yansıtan ve onu diğerlerinden ayıran önemli ifadelerden birini oluşturmaktadır. Çünkü, yardım tek taraflı olarak yapılan ve alan kişiye talep hakkı vermeyen bir gelir transferidir. İnsanların sosyal güvenliği, ihtiyacı olana talep etme hakkı doğurmayan ve veren kişinin insafına bırakılamaz. **Sosyal güvenlik hakkı "bir lütuf" veya "ihسان" değildir.** Yazgan'a göre, *insanları ihtiyaçlarının esiri olmaktan kurtarmayı amaçlayan bir sistemin içinde yardım alanın "minnet duyma" hissine bağlı yeni bir bağımlılık yaratması söz konusu olamaz.*

Yazgan, sosyal yardım kavramını geleneksel sosyal güvenlik müesseseleri için kullanır ve karşılıksız olarak yapılan sosyal yardımların özündeki "*vicdanilik*" ve "*keyfilik*" unsurlarının, tehlikeye uğrayan insana günümüz sosyal güvenlik anlayışının temelini oluşturan "*insan haysiyetine yaraşır bir asgari bir geçim seviyesini*" garanti edemeyeceğini ifade eder³².

Yazgan Kamu sosyal güvenlik harcamalarını, hitap ettiği kesim ve verilme şekli itibarıyla üç ana grupta toplamaktadır³³: Kamu sosyal güvenlik harcamaları, genellikle yaşlılara yönelik olmak üzere "*bütün nüfusa ivaz ödeme*" şeklinde olabilmektedir. Bizdeki 65 yaş aylığı olarak bilinen uygulama bu grupta yer almaktadır. Bu *birinci grupta* yer alan en kapsamlı ödemeleri ise gelişmiş ülkelerdeki aile gelirinin yetersizliğine bağlı olarak yapılan aile büyüklüğü ve çocuk sayısı dikkate alınarak yapılan ödemeler oluşturmaktadır. Kamu sosyal güvenlik harcamaları ile ilgili *ikinci grupta*, hizmete çevrilerek bedelsiz veya çok cüzi bir bedelle sunulan harcamalar yer almaktadır. Buna da bütün toplumu kapsama almaya yönelik olarak oluşturulan genel sağlık sigortası içinde ödeme gücü olmayanların sağlık hizmetlerinin devlet tarafından karşılanması örnek verilebilir. *Üçüncü ve son grupta ise* yardım kelimesinin kullanılabilmesi için tek alan olan kamu yardımları yer almaktadır. Kamu yardımları, merkezi veya mahalli idarelerce sosyal sigortaların bıraktığı boşlukları doldurmak üzere yapılan her türlü aynı (yakacak, barınma, giyecek ve gıda yardımı) veya nakdi yardımı (süreklilik arz etmeyen bir defaya mahsus maktu ödemeler) ihtiva etmesidir.

³¹ Yazgan, (1981, İzmir İktisat...) s. 457.

³² Yazgan (1981), s. 21.

³³ Yazgan (1981), s.22-25; Yazgan (1992), s. 28-29.

Yazgan için, kamu sosyal güvenlik harcamaları içinde yer alan ve bir sistem olarak sosyal güvenliğin vazgeçilemez ayaklarından birini oluşturan unsur, kurumsal yapı ile ilgili görüşlerinin ele alındığı kısımda da belirtildiği gibi, sosyal refah hizmetleridir³⁴. Yazgan'a göre sosyal refah hizmetleri; "*gelir garantisinden mahrum, kendilerini geçindirme yeteneği olmayan ve tek başına gelir garantisinin bir anlam taşımadığı kimsesiz ve muhtaç çocuklar, yaşlılar ve özürllülere, yaşlarının ve durumlarının gerektirdiği özel bakım ve eğitimin verilmesidir.*" Bu kesimler içinde aile muhitinden mahrum olan (kimsesiz yaşlılar ve çocuklar)ve kendilerini geçindirme yeteneği olmayan (yaşlılar, özürllüler) kişilerdir³⁵. Yazgan'a göre bu grupta yer alan kişiler her toplumda kamu vicdanının durumları konusunda en hassas olduğu kesimlerdir ve toplumun imkanları elverdiği ölçüde her imkanın en üst seviyede sunulmasını isterler. Yazgan, Türk sosyal güvenlik sisteminin önemli açık alanlarından birisinin sosyal refah hizmetleri olduğunu ve bu alanda yapılması gerekenlerin yapılmadığını ve çok sayıda ihtiyaç sahibinin bu hizmetlerden mahrum kaldığını belirtmektedir³⁶.

E. SOSYAL GÜVENLİĞİN FİNANSMANI

Yazgan'ın sosyal güvenlikle ilgili çalışmalarının ağırlıklı konularından birini sosyal güvenliğin finansmanı oluşturmaktadır ve bu konuyu; sosyal sigorta kurumlarının gelir kaynakları (primler), devletin sosyal güvenliğin finansmanına katkısı, finansman metodları, sosyal güvenlik fonlarının kullanımı ve sosyal güvenliğin finansmanının ekonomik etkileri başlıkları altında ele almıştır³⁷. Daha öncede belirtildiği gibi, Yazgan'ın sosyal güvenliğin finansmanı ile ilgili görüşleri ile Richardson'un görüşleri arasında, özellikle sosyal güvenlik fonlarının kullanımı konusunda olduğu gibi, büyük benzerlikler vardır.

Yazgan, sosyal güvenliğin temel kurumları olarak sosyal sigortaları esas aldığı için sosyal güvenliğin gelir kaynakları olarak da ağırlıklı olarak primleri esas alır. Yazgan'a göre primler, bazı özellikleri ile bir fiyat olma, bazı özellikleri ile ücretin bir parçası olma ve bazı özellikleri ile de vergiye benzemesine rağmen bütün bu özellikleri

³⁴ Yazgan (1992), s. 31-32.

³⁵ Yazgan (1977), s. 34; Yazgan (1981), s.75.

³⁶ Yazgan (1977), s. 35.

³⁷ Bu kısım ile ilgili görüşleri şu kaynaklardan derlenmiştir; Yazgan (1981), s. 82-104; Yazgan (1992), s.135-175). Yazgan (1977, sosyal sigorta), s. 88-127).

üzerinde taşıyan kendine has bir finansman vasıtası olarak kabul etmek gerekir. *Sosyal sigorta kurumlarının primlerle mi yoksa vergilerle mi finanse edilmesi gerektiği konusundaki kesin görüşü ise, özellikle gelişmekte olan ülkeler için, primlerle finansman şeklindedir. Zaten, sosyal güvenliği sağlamanın temel vasıtası olarak sosyal sigortaları tercih etmesinin en başta gelen sebeplerinden birisini de bir finansman vasıtası olarak primlerin avantajları oluşturmaktadır. Nitekim, Yazgan sosyal sigortaların finansman (gelir) kaynağı olarak primlerle vergileri karşılaştırırken, eserlerinde konu başlığını *primlerin vergilerden üstünlüğü* şeklinde belirlemiştir³⁸. Ancak, Yazgan'a göre bu konuda her zaman ve mekanda geçerli tek metod ve tek doğru yoktur. Primlerin veya vergilerin finansman kaynağı olarak benimsenmesi teknik ve iktisadi şartlara da bağlı bir tercih meselesidir³⁹.*

Yazgan, primle finansman konusunda Türk sosyal güvenlik sisteminin uygulamalarını değerlendirirken, primlerin ve buna bağlı olarak da aylık bağlama oranlarının sosyal güvenlik amacına aykırı şekilde belirlendiğini⁴⁰, yüksek oranlı olarak belirlenen primlerin öncelikle işverenlerin primleri ödememesi sonucunu doğurduğunu ve mümkün olan durumlarda da bu primleri fiyatlar vasıtasıyla tüketiciler ve çalışanlara yansıtarak gelir dağılımının bozulmasına yol açtığını vurgulamıştır⁴¹.

Devletin sosyal güvenliğin finansmanına katılımı konusunda ise, bütün bir sistemin devlet tarafından ve vergi gelirle finanse edilebileceğini, ancak bunun dünyada birkaç ülke dışında fazlaca benimsenen bir yöntem olmadığını belirtmektedir. Bunun dışında, devlet sosyal sigorta kurumlarının ilk kuruluş masraflarını karşılama, eğer sosyal sigorta kurumları açık verirse, yani gerek duyuldukça açıklarını kapatma veya sosyal güvenlik harcamalarının belirli bir yüzdesini doğrudan karşılama gibi yöntemlerle sosyal güvenliğin finansmanına katılabilmektedir. Yazgan için, devletin sosyal güvenliğin finansmanına nasıl katıldığından çok hangi şartlarda ve kimin için katıldığı daha önemlidir. Nitekim, sosyal sigortaların kapsamının dar olduğu ülkelerde devletin sosyal güvenliğin finansmanına katılması, zaten sosyal

³⁸ Yazgan (1977, sosyal sigorta), s. 90.

³⁹ Yazgan (1992), s. 154.

⁴⁰ Yazgan (1969), s. 55.

⁴¹ Yazgan (1981), s. 104.

sigortaların kapsamında olduğu için imtiyazlı olan gruplar lehine bir kaynak transferi anlamına gelir ki, bu da sosyal güvenliğin sağlamaya çalıştığı sosyal adalet düşüncesine aykırıdır. Devletin desteği, ne şekilde olursa olsun, kapsamın çok geniş olduğu ülkelerde bir mahzur ortaya çıkarmaz⁴².

Yazgan'ın sosyal güvenliğin finansmanı ile ilgili olarak üzerinde durduğu önemli konu başlıklarından birini de finansman metodu oluşturmaktadır. Sosyal sigorta kurumlarının gelir gider dengesinin sağlanması ile ilgili iki metod; dağıtım ve fon metodlarıdır. Hangi finansman metodunun seçileceği sigorta kolunun özellikleri gibi faktörlere bağlı olmakla birlikte, Yazgan'a göre sosyal güvenliğin sosyal sigortalarla sağlandığı ülkelerde uzun vadeli sigorta kollarının finansmanında fon yönteminin benimsenmesinin çok önemli faydaları vardır⁴³. Yazgan, sosyalist ülkeler dahil olmak üzere, bir çok gelişmiş ülkenin fon birikimi sağlamak amacıyla sosyal sigortaları tercih ettiğini, primlerin vergilere nazaran daha kolay benimsenen bir yük oluşu dolayısıyla yatırımlara kaynaklık edecek fon birikimine imkan verdiğini belirtmekte⁴⁴, bu konuda farklı görüşlere sahip olan ve esas olarak sosyal sigortaların fon metodu ile finansmanının zaten düşük gelirli olan kesimlere iktisadi gelişmenin de yükünün taşınması anlamına geleceğini savunan Cahit Talas'a karşı; uzun vadeli sigorta kollarının başlangıçta fon esasına göre kurulmalarının bir zorunluluk olduğunu, sosyal sigortaların isminin bir çok ülkede fon idaresi olarak anıldığını, gelişmekte olan ülkelerde devletin sosyal güvenliğin finansmanına katkısının son derecede güç olduğunu ve gelişmiş ülkelerin bile fon metodunun sermaye birikimini sağlama fonksiyonundan faydalandığı gerçeği ortada iken Türkiye'nin bu tercih dışında kalmasının mümkün olmayacağı görüşlerini ileri sürmektedir⁴⁵.

Sosyal sigorta kurumları yoluyla Türk ekonomisinin toplam tasarrufların % 25-30'u civarında bir tasarruf gücü kazandığını (1960-70'li yıllarda) belirten Yazgan, bu fonların Uluslararası Çalışma Teşkilatının belirlediği *emniyet, seyyaliyet (likidite), karlılık ve ekonomik ve sosyal fayda kriterlerine* göre işletilmesi halinde Türk ekonomisine çok

⁴² Yazgan (1992), s. 157.

⁴³ Yazgan (1981), s. 89.

⁴⁴ Yazgan (1981), s. 89.

⁴⁵ Yazgan (1992), s. 162-163.

yönlü katkıları olacağı görüşündedir⁴⁶ ve devletin bu fonların kullanılmasında ülke ihtiyaçlarını öne plana alarak, mesela enerji sektörü başta olmak üzere, ülke kalkınmasına hizmet edecek alanlarda yatırım yapmasını önermektedir⁴⁷. Yazgan, bu tavsiyede bulunurken, Richardson'un da kitabında belirttiği örneklerden hareket etmekte ve İngilizlerin sosyal sigorta fonları ile Süveyş Kanalı gibi çok riskli bir yatırımı finanse etmesini veya Hindistan başta olmak üzere Uzak Doğu'da finanse ettiği bir çok enerji, ulaştırma ve petrol yatırımlarını bu görüşüne destek olarak örnek olarak vermektedir⁴⁸. Hemen belirtmek gerekir ki, ülkemiz uygulamasında görüldüğü gibi, Yazgan'ın fon değerlendirme alanları içinde Kamu kesiminin cari harcamalarının finansmanı yoktur ve devletin mutlaka istihdam yaratan alanlarda bu fonları kullanması gerektiğini vurgulamaktadır⁴⁹.

Sosyal güvenlik fonlarının kullanılma alanları ile ilgili olarak ülkemize has yanlış uygulama alanlarının başında Emekli Sandığı tarafından yapılan turistik otel yatırımlarını örnek olarak gösteren Yazgan, İstanbul Hilton, Bursa Çelik Palas, İzmir Efes ve İstanbul Tarabya oteli gibi yatırımlar yapılırken, ihtiyaçlar sıralamasında hata yapıldığını, turizm sektörünün geliştirilmesinden ziyade gösteriş etkisi ile yatırım yapıldığını belirtmektedir⁵⁰.

Yazgan, sosyal güvenlik sisteminin işleyişinin ve finansman yapısının ekonomik sistem üzerinde olumsuz etkileri olmaması gerektiğini vurgulamaktadır. Ancak bu etkiler, bugün olduğu gibi, sosyal güvenlik kurumlarının açıklarının kamu desteği ile kapatılmasının getirdiği olumsuz etkiler değildir. Yazgan'ın bu konuda üzerinde en hassasiyetle durduğu konu, sosyal sigorta primlerinin nisbi sermaye-emek maliyetini etkilemesi ve buna bağlı olarak işsizlik probleminin çözümü ile ilgilidir. Yazgan'a göre, *işsizliğin çok önemli bir iktisadi ve sosyal problem olarak kabul edildiği bir ülkede bu problemin çözümünü için sosyal güvenlik fonlarının kullanılmasının yanı sıra bizatihi sosyal güvenliğin "finansman metodu" da faydalı olabilir*⁵¹. Sermayenin kıt ve işsizliğin yaygın olduğu ülkelerde (ülkemiz gibi) iktisadi olarak üretim

⁴⁶ Yazgan (1981), s. 90-91.

⁴⁷ Yazgan (1981), s. 91.

⁴⁸ Yazgan (1992). S. 162-163.

⁴⁹ Yazgan (1981), s. 91.

⁵⁰ Yazgan (1969), s. 70.

⁵¹ Yazgan (1981, İzmir İktisat...) s.465-466.

teknolojilerinin emek yoğun olarak seçilmesi gelişmekte olan ülkelerdeki sermaye-yatırım yetersizliği darboğazının aşılmasında yardımcı olabilir. Bu noktada sosyal güvenlik sisteminin etkisi, prim oranları belirlenirken ortaya çıkar ve sosyal sigorta prim oranlarının yüksek olarak belirlenmesi emeğin bol, sermayenin kıt olduğu ülkelerde emeği daha pahalı hale getirerek sermaye yoğun yatırımların artışı dolayısıyla işsizliğin artmasına yol açar⁵². Yazgan, Türk sosyal güvenlik sisteminin bu olumsuz etkileri doğuracak şekilde düzenlendiğini, primlerin yüksek tespit edilmesinin, sonuçları bakımından destekleme alımı kapsamındaki tarım ürünlerinin taban fiyatlarının dünya fiyatlarının üzerinde tespit edilmesinden farklı olmadığını ve bunun da işletmelerin rekabet gücünü olumsuz etkilediğini vurgulamaktadır⁵³.

Yazgan, prim oranlarının yükseltilmesinin yükün her zaman işverenin üzerinde kalması anlamına gelmeyeceğini, eğer piyasa ve rekabet şartları uygun ise işverenlerin önce fiyat artışları yoluyla tüketicilere ve yine şartlar uygun ise ücret seviyesini düşürerek çalışanlara prim yükünü yansıtabileceklerini, bunun da sosyal güvenliğin özüne aykırı bir gelişme olacağını, sistemin bütün yükünün düşük gelirli ve çalışanlara yüklenmesi gibi bir sonuç doğuracağını belirtmektedir⁵⁴.

F. TEMEL SOSYAL GÜVENLİK PRENSİPLERİ

Yazgan'a göre bir sosyal güvenlik sisteminin sağlıklı olarak işleyebilmesi için bazı prensipler dahilinde çalışmalıdır. Yazgan'ın dile getirdiği bu prensipleri *bir anlamda sosyal güvenliğin evrensel prensipleri* olarak adlandırmak yanlış olmayacaktır. Bu prensipleri ana hatları ile şu başlıklar altında toplamak mümkündür:

*"Sosyal güvenlik, insanların iradeleri dışında maruz kaldıkları tehlikelerin zararlarından kurtarılma garantisidir"*⁵⁵. Bu ifade çok zaman bütün bir sosyal güvenliği tarif etmek için kullanılır. Ancak, Yazgan bu ifade ile tariftten öte, sosyal güvenlik sisteminin temel prensiplerinden birini ve en önemlisini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Tehlikenin kendisi ile mücadele insanlık tarihi ile yaşit olup bu

⁵² Yazgan (1981), s. 85-86.

⁵³ Yazgan (1981, İzmir İktisat...), s. 468.

⁵⁴ Yazgan (1977, sosyal sigorta), s. 124-126.

⁵⁵ Yazgan (1981), s. 75.

mücadele büyük ölçüde devlet tarafından yürütülmektedir. Sosyal güvenlik ise tehlikenin zararlarına karşı yürütülen mücadeleye verilen addır. Sosyal güvenlik, tehlikeye maruz kalmadan önce yalnızca bir duygudur, bir başka ifade ile eğer tehlike meydana gelirse onun zararlarından kurtarılma garantisidir⁵⁶. Tehlike meydana geldiği zaman ise bu garanti (soyut) desteklemeler ve ödemeler başlar. Yazgan'a göre en kritik nokta da burada ortaya çıkmakta ve eğer tehlikeye uğramayan ve zararına maruz kalmayan insanlara bir ödeme yapılırsa (çalışma karşılığı değilse) bu ödeme sosyal güvenlikle ilgili değildir. Bu ödemelere olsa olsa, "yardım", "lütuf" "ihvan" veya "ulufe" denilebilir⁵⁷. Şüphesiz bu prensibin en çok ihmal edildiği ülkelerden biri de Yazgan'ın dediği gibi Türkiye'dir ve özellikle yaşlılık sigortasında bu prensip ihmal edilerek, yaş şartı aranmaksızın insanlar yalnızca belirli süre prim ödeyerek ve sigortalı olarak "yaşlılık aylığı" almaya hak kazanmışlardır⁵⁸. Yazgan'a göre Türkiye emekliliği hedef edinen ve bekleyen insan topluluklarının olduğu ülke haline gelmiştir⁵⁹.

Sosyal güvenlik ödemeleri asgaridir. Yazgan'a göre, sosyal güvenlik ödemelerin asgari olmasının çok sayıda sebebi vardır⁶⁰: *Sosyal güvenlik, insanların tehlikenin zararlarına maruz kaldıkları zaman sağlayacakları bir menfaat olmakla birlikte daha üst seviyede bir garanti sağlamanın yolu daha çok çalışmak ve tasarruf etmektir.* Sosyal güvenlik sistemleri gelir kayıplarını telafi ederler ve fertlerin daha fazla çalışmasını ve tasarruf etmesini teşvik ederler. Eğer, kişilerin gelirleri tazmin edilir, yani bire bir karşılırsa, bu onları tehlikeden uzak kalmak bir yana, tehlikenin peşinde koşan insanlar haline gelirler ki bu da tembelliği hatta sahtekarlığı teşvik eder⁶¹. **Sosyal güvenlik ivazları seviye olarak insanları çalışmaktan alı koymamalı, tasarrufu unutturmamalıdır.** Bugün gelinen noktada Türk sosyal güvenlik sistemi insanları emeklilik peşinde koşar hale getirmiştir. Yazgan bu görüşüne Emekli Sandığı'nın uygulamalarını örnek vermekte ve çalışırken elde ettiği kazancın % 75'ini ve daha fazlasını emekli aylığı olarak bağlayan Sandığın bu uygulamalarının sosyal güvenlikle ilgisi olmadığını

⁵⁶ Yazgan (1981, İzmir İktisat...), s. 460.

⁵⁷ Yazgan (1981, İzmir İktisat...), s. 460.

⁵⁸ Yazgan (1981, İzmir İktisat...), s. 461.

⁵⁹ Yazgan (1977), s. 29.

⁶⁰ Yazgan (1981), s. 78-79.

⁶¹ Yazgan, (1981), s. 79.

belirterek, bu uygulamanın "temaruz"u teşvik ettiği ve insanları emekliliği bekleyen ve arzu eder hale getirdiğini belirtmektedir⁶². Devlet, Emekli Sandığı mensupları için belirlemiş olduğu yüksek aylık bağlama oranları ile bir yandan temel sosyal güvenlik prensiplerine aykırı davranmış, diğer yandan da bir sosyal güvenlik sisteminin olmazsa-olmaz prensiplerinden biri olan norm ve standart birliği sağlanması ilkesi kamu çalışanları lehine bozulmuştur. Devletin, kamu çalışanları lehine yarattığı bu farklılık sosyal güvenliği bir hak olmaktan çıkarmış, imtiyaz haline getirmiştir⁶³. Yazgan'ın vurguladığı bu sebep, içinde bulunduğumuz yıl içinde Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından gündeme getirilen sosyal güvenlik reformunun temel gerekçelerinden birini oluşturması dikkat çekicidir.

Yazgan bu prensibi Türk sosyal sigorta kurumlarının aylık bağlama oranları ile uygulamaları için de değerlendirmekte ve gelişmiş ülkelerde kişilerin bütün çalışma hayatı boyunca elde ettiği gelirlerin ancak % 50'si civarındaki bir kısmı gelir olarak verilirken, Türkiye'de bu oranın % 70'lerden başlatılması ve hatta kazancının % 100'üne ulaşabilmesini yorumlarken, *insanları hem erken emekli eden⁶⁴ hem de aylığını tam veren bir sistem, sosyal güvenlik sistemi değildir ve Türkiye için sosyal güvenlik bu yönüyle "lüks" haline gelmiştir⁶⁵, demektedir.*

Yazgan'a göre bu hususla ilgili bir yanlış uygulama da, hastalık halinde SSK tarafından verilen geçici iş göremezlik ödeneğinin işverenler tarafından tamamlanmasıdır. Bu durum hastalığı kaçınılması gereken değil arzu edilen bir hale getirebilir⁶⁶. Yazgan'ı haklı çıkaran gelişmeler bugün için Emekli Sandığı mensupları için fazlasıyla görülmektedir ve hastalık sebebiyle geliri kesilmeyen ve sigortalılığı devam eden kamu çalışanları hastalık sebebiyle rapor alma konusunda hiçbir mahzur görmemekte, hatta istekli davranmaktadırlar. Özellikle, mecburi hizmet veya diğer sebeplerle görev yerlerinin veya makamlarının değiştirilmesi halinde yeni görev yerlerine gitmemek için

⁶² Yazgan (1969), s.47; Yazgan (1981), s. 42.

⁶³ Yazgan (1969), s. 47.

⁶⁴ Yazgan'a göre hiçbir sosyal güvenlik sistemi, sebebi ne olursa olsun, 30 yaşındaki kişiye yaşlılık tehlikesine maruz kaldığı gerekçesi ile aylık bağlayamaz, böyle bir uygulama var ise bu sosyal güvenlik sisteminin bir gereği değildir. Yazgan (1981), s. 63.

⁶⁵ Yazgan (1969), s. 59.

⁶⁶ Yazgan (1981), s. 80.

kendilerine hiçbir maliyet getirmeyen uzun süreli sağlık raporu alma yoluna gitmektedirler.

Çalışma gücünün yeniden ve azami şekilde kazandırılması esastır. Yazgan'a göre sosyal güvenlik sisteminin amacı insanı başkalarına bağımlı hale getirmek değildir. Bu sebeple, çalışma gücü kaybı yaratan tehlikelerin zararlarının birebir ve en üst seviyede karşılanması gerekir⁶⁷. Yazgan, Türk sosyal sigorta kurumlarının, sosyal güvenlik tarifine uygun şekilde tedavi edici sağlık hizmetlerinde bu prensibe uygun şekilde ivazları belirlediğini, ancak uygulamada yaşanan hizmet ve standart düşüklüğüne bağlı yetersizliklerin ayrı bir mesele olduğunu vurgulamaktadır⁶⁸. Bu durum, içinde bulunduğumuz dönemde Türkiye'ye gelen ve sosyal güvenlik sistemini Türk ekonomisinin temel problem alanlarından biri olarak tanımlayan IMF ve Dünya Bankası uzmanlarınca da vurgulanmakta ve bütün sosyal sigorta kurumlarının sağladığı sağlık sigortası haklarının neredeyse sınırsız olduğunu dile getirmektedirler.

Sosyal güvenlikte temel koruma birimi ailedir. Yazgan'ın sosyal güvenlik anlayışında koruma kapsamına alınacak birim ailedir. *Yazgan'a göre toplumun en küçük birimi ailedir ve sosyal güvenlik temel koruma birimi olarak aileyi esas almalıdır*⁶⁹. Sistem yükümlülüklerin (primlerin ödenmesi gibi) belirlenmesi bakımından ailenin çalışan ve gelir sahibi olan ferdi (Yazgan'ın ifadesi ile ekmeği kazanan) dikkate alınırken, tehlike meydana geldiği zaman korunması gereken birim olarak ferdi ailesi ile birlikte dikkate alınmaktadır. Burada kritik olan husus, hangi ailenin esas alınacağı ile ilgilidir. Yazgan, sosyal sigorta prensipleri bakımından öncelikle anne-baba ve çocuklardan oluşan çekirdek aileyi esas almakla birlikte, sistemin koruma kapsamını belirlerken kesinlikle geniş aile kavramından hareket etmektedir. Bu noktada, temel dünya görüşü ile paralel olarak da koruma kapsamındaki aileyi tanımlarken Türk toplumunun geleneksel aile yapısını dikkate almakta ve fertlerin rollerini buna göre belirlemektedir. Nitekim, ailede çalışan kişinin (ekmeği kazanan) tehlikeye maruz kalması, mesela hastalanması, bütün ailenin gelir garantisinin ortadan kalkması anlamına gelmektedir ki öncelikle korunması gereken kişi durumundadır. Ancak bu Yazgan'ın

⁶⁷ Yazgan (1981), s. 81.

⁶⁸ Yazgan (1981), s. 81.

⁶⁹ Yazgan (1981), s. 28.

ailenin diğer fertlerini ihmal ettiği anlamına gelmez. Yazgan, aile fertlerine yönelik sosyal güvenlik tedbirleri konusunda mutlak bir eşitlik sağlanması taraftarı değildir. Ekmeği kazanan kişiye (aile reisi) yönelik koruyucu tedbirlere öncelik verilmesi gerektiğini savunan Yazgan, sosyal sigorta sistemimiz içinde dul kadınlar ve evlenmemiş kız çocuklarına aylık bağlanması konusunda sağlanan esnekliği de Türk toplumunun aile yapısının farklılığına bağlı olarak doğru bir uygulama olarak görmektedir⁷⁰. Yazgan'ın aile bütünlüğünün korunması ve Türk aile yapısının farklılıklarının sosyal güvenlik sistemi bakımından dikkate alınması gerektiği düşüncesinden hareketle 1960'lı yıllarda dile getirdiği bu görüşü ile, özellikle 1990'lı yılların ikinci yarısından itibaren hayatın her yönünde kadın-erkek ayırımına karşı çıkarak mutlak bir eşitliği savunan, ancak bu tezin uygulamada kadınlar aleyhine işlemesi üzerine, özde karşı çıktıkları ayırımcılığı bu defa "pozitif ayırımcılık" olarak tekrar gündeme getirenlerin görüşlerinin değerlendirilmesi ilginç olacaktır.

Yazgan için aile bizzat kendisi ilk ve temel sosyal güvenlik müessesesidir ve aile muhitinden mahrum olan ve kendilerini geçindirme yeteneği olmayan fertler de (yaşlılar, kimsesiz çocuklar, özürlüler gibi) aile muhitine benzer bir ortamda sosyal güvenlik garantisine kavuşturulmalıdır⁷¹. Yazgan, ihtiyarların asgari geçim garantilerinin sağlanmasını toplumun şu anda sahip olduğu imkanların yaratılmasında geçmişte emeği geçenlere saygının bir gereği, çocukların gelecek ve geçim garantilerinin sağlanmasını ise gelecekte cemiyetin sağlamlığı bakımından önemli olarak görmektedir⁷².

G. SOSYAL GÜVENLİK VE DİNİ SOSYAL YARDIMLAR (ZEKAT)

Yazgan, sosyal güvenlik sistemi içinde sosyal yardımlara özel bir yer ve önem verir ve bunları sosyal güvenliğin gelişim süreci içinde modern sosyal güvenlik müesseseleri öncesi ikinci dönemde, sosyal güvenlik garantisi sağlanması bakımından çok önemli rol üstlenen müesseseler olarak nitelendirir⁷³. Sosyal yardımların esas olarak dini mahiyet taşıdığını belirten Yazgan, Brahmanizm dışında bütün dinlerin

⁷⁰ Yazgan (1969), s. 37.

⁷¹ Yazgan (1981), s. 28.

⁷² Yazgan (1969), s. 43-46.

⁷³ Yazgan (1987), s. 9.

sosyal yardım müesseselerine çok önem verdiklerini vurgular⁷⁴. Yazgan, sosyal yardımlar içinde dini sosyal yardımlara ve bu kapsamda da diğer bütün dinlerin ötesinde İslam dini üzerinde hassasiyetle durur. Yazgan'a göre, İslamiyet, sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı, yalnızca bu dine mensup iyi bir insan olma şartları ile ilgili bir temenni ve tavsiye olarak bırakmamış, İslam dinine mensup olmanın temel şartlarından biri haline getirmiş ve müesseseleştirmiştir⁷⁵.

Yazgan, Kuran'ı Kerim'de yüze yakın ayette aynı veya nakdi gelir transferini esas alan yardımlaşma ile ilgili hüküm bulunduğunu, fitre ve zekat müesseseleri ile bu yardımlaşmayı müesseseleştirdiğini belirtmekte, ancak özellikle zekat vermenin temel şartlardan biri olmasına rağmen İslamiyetin sosyal yardımlaşmayı cebirlikten çok, inançlı ve ahlaklı insan olma vasıflarına sahip olmanın gereği olarak, gönüllü olarak yapılmasını teşvik ettiğini vurgulamaktadır⁷⁶. Yazgan'ın burada vurguladığı gönüllülük esası, fitre ve zekatın dini zorunluluk olmadığı anlamına gelmemekte, gönüllü olarak yapılacak gelir transferlerinin veren kişiye sağladığı manevi tatmin ve huzur dolayısıyla sosyal yardımlaşma ve dayanışma amacına daha fazla hizmet edeceği hususudur.

Yazgan, dini sosyal yardımlar içinde fitre ve zekata özel bir yer vermekte ve Zekat'ın verileceği kişiler belirlenirken sosyal güvenliğin tehlikeye maruz kalma ve zarar görme prensibinin çok öne çıktığını, *insanoğlunun 1940'lı yıllarda İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi ile temel esaslarını belirlemeye "çalıştığı sosyal güvenliğin bir insan hakkı olduğu" prensibinin fitre ve zekat uygulamaları ile İslamiyet tarafından 7. yüzyılda gerçekleştirildiğini belirtmektedir*⁷⁷. Yazgan, modern toplumlarda sosyal güvenlik garantisi sağlamak için belirlenmeye çalışılan ve zamana ve mekana göre değişen "*yoksulluk sınırı*" veya "*muhtaçlık çizgisi*" uygulamasının İslam dinindeki fitre ve zekatın verilme şartları belirlenirken fiilen uygulandığını, esas olarak bu çizginin üzerinde hayat standardına sahip olan insanların, bu çizginin altında olanlara (kim olurlarsa olsunlar) gelir transferinde bulunabileceklerini belirtmektedir.

⁷⁴ Yazgan (1987), s. 9.

⁷⁵ Turan Yazgan'ın bu başlıktaki konu ile ilgili görüşleri Yazgan (1987) eserinden özetlenmiştir.

⁷⁶ Yazgan (1987), s. 13-16.

⁷⁷ Yazgan (1987), s. 25-27.

Yazgan, zekatın hem birikim (servet) hem de üretimden alınmasının olumlu yönleri olduğunu, servet üzerinden zekat verilmesinin varlık unsurlarının üretimde kullanılması yanında servetin törpülenmesi ve yaygınlaşmasına hizmet ettiğini, üretimden alınan zekatın ise işleyişi itibarıyla dış faktör kullanımını esas alan üretimin, yani katma değeri daha fazla olan üretimin teşvik edildiğini belirtmektedir⁷⁸. Zekattan farklı olarak mutlak değerlerle belirlenen ve bir tür *baş vergisi* olarak adlandırılan fitrenin, tam bir sosyal güvenlik müessesesi olma özelliği taşıdığını belirten Yazgan, verenler ve alanlar bakımından geçim seviyesinin tüketim standardı ve seviyesi esas alınarak belirlendiğini, reel değerler üzerinden belirlendiği için enflasyonun değer aşındırıcı etkisine maruz kalınmadığını vurgulamaktadır⁷⁹.

Yazgan, gelirin yeniden dağıtımı açısından da dini sosyal yardımları ve fitre-zekatı değerlendirmiştir. Devletin temel varoluş sebebinin geliri yeniden dağıtmak ve belirli bir gelirden sağlanan faydayı artırmaktır diyen Yazgan'a göre cemiyetin de özellikle dini sosyal yardımları kullanarak gelirin yeniden dağılımını vasıtasız olarak sağladığını ve bu tür gelirin yeniden dağılımının devletin sağladığı dağılımdan daha fazla fayda sağladığını, çünkü dini inanç veya örf ve adetler gereğince yapılan gelir transferinin, sağlanan maddi faydanın ötesinde yardım yapma ve yardımlaşma duygularını karşıladığı ölçüde manevi bir tatmin duygusu da yarattığını ileri iddia etmektedir⁸⁰.

H. MİLLİ SOSYAL GÜVENLİK SİSTEMİ

Yazgan, Türk sosyal güvenlik sisteminin temel problem alanlarını belirten çalışmalarının devamında, tarif ve temel prensiplerini belirttiği sosyal güvenliği esas alarak milli bir sosyal güvenlik sistemi oluşturulmasına yönelik temel görüşlerini de bir bütün halinde açıklamıştır⁸¹. Yazgan'ın, milli sosyal güvenlik sistemi oluşturulması gerektiği yönündeki görüşünü kapsamlı olarak dile getirdiği 1969 yılının, henüz Bağ-Kur'un oluşturulmadığı, Emekli Sandığı'nın oluşturulmasından itibaren 19 yıl, 506 sayılı SSK'nun da yürürlüğe girmesinden 5 yıl sonrası olduğunu özellikle vurgulamak gerekir.

⁷⁸ Yazgan (1987), s. 34-36.

⁷⁹ Yazgan (1987), s. 57.

⁸⁰ Yazgan (1987), s. 66-69.

⁸¹ Yazgan (1969), s. 77.

Yazgan, milli bir sosyal güvenlik sistemi oluşturulması gerekçelerini üç temel başlıkta toplamıştır. Bunlardan ilki, oluşturulduktan çok kısa bir süre sonra Türk sosyal güvenlik sisteminin temel sosyal güvenlik prensiplerinden uzak olarak çalışmaya başlamasıdır. İkincisi, oluşturulan sosyal güvenlik sisteminin Türk toplumunun iktisadi ve sosyal şartlarını dikkate almamış olmasıdır⁸². Yazgan'a göre milli bir sosyal güvenlik sistemi oluşturulmasının üçüncü gerekçesi, sigortalılar, işverenler ve devletin mevcut sistemin yürütülmesi için katlandığı yük artırılmadan daha etkin çalışan bir sosyal güvenlik sisteminin oluşturulabileceği⁸³, iddiasıdır.

Yazgan'ın milli sosyal güvenlik sisteminin temel esasları şu başlıklar altında toplanmıştır:

- Yazgan'a göre milli bir sosyal güvenlik sistemi oluşturmak mutlak şekilde bir devlet görevi olmalıdır⁸⁴. Ancak burada, özellikle bugünkü tartışmalar bakımından özerklik (muhtariyet) konusunda mutlaka vurgulanması gereken husus, Yazgan'ın yaygın olan görüşün aksine sosyal güvenlik müesseselerinin muhtariyet (özerklik) fikrine tamamiyle ve kökünden karşı çıkmasıdır⁸⁵. Yazgan bu görüşünü; " *Türkiye'de devlet dediğimiz zaman, bunun anlamı güçtür, kuvvettir ve bir babalıktır, İnsanlara eşit davranan, herkesi bir ve evladı gibi gören bir babalıktır*⁸⁶". Yazgan'a göre bu devlet hiçbir zaman insanlar arasında ayırım yapmayan, toplu sesi çıkmayan köylüleri, kimsesizleri gözeten bir devlettir.

- Şüphesiz, sosyal güvenlik sistemini yeni baştan oluşturmak kolay değildir. Nitekim, Yazgan, öngördüğü sistemin oluşturulması halinde halen sistemde olanların 10 yıllık bir geçiş ve istisna döneminden sonra sisteme uyumlarının sağlanabileceğini, yeni sistemin ise uygulama başladıktan sonra sisteme girecek olanlar için geçerli olduğunu belirtmiştir.

- Yazgan'ın milli sosyal güvenlik sisteminin ikinci önemli özelliği, mutlaka bir sistem olması ve sosyal refah hizmetlerini

⁸² Yazgan (1969), s. 77; Yazgan (1981), s. 106-107.

⁸³ Yazgan (1969), s. 77.

⁸⁴ Yazgan (1977), s.43.

⁸⁵ Yazgan (1977), s. 43.

⁸⁶ Yazgan (1977), s.44.

bünyesinde barındırması, kimsesiz ve muhtaç kimseleri sosyal güvenlik hakkından mahrum etmeyecek şekilde bir bütünlük arz etmesidir⁸⁷. Devlet, evlatlarını birbirinden ayırmayan bir baba gibi, geliri, statüsü ve inancı ne olursa olsun bütün vatandaşlarına sosyal güvenlik garantisi sağlayacak bir sistemi kurmak zorundadır.

- Milli sosyal güvenlik sistemi, herkesi kapsamı altına alacak şekilde ve mecburiyet prensibi esas alınarak oluşturulacaktır⁸⁸. Kimse bu sistemin dışında bırakılamaz, aksi takdirde kendi sosyal güvenlik garantilerini sağlayacak olanların dışarıda kalması sistemin özünü oluşturan sosyal dayanışma ve yardımlaşma felsefesine aykırı olacaktır.

- Milli sosyal güvenlik sisteminin finansmanı herkesten ödeme gücü oranında alınacak vergilerle (primlerle) karşılanacak, ödeme gücü olmayandan kesinlikle vergi veya prim alınmayacaktır⁸⁹. Daha önce finansman kısmında da belirtildiği gibi, zorunlu olarak alınacak primlerle oluşturulacak fonlar Türkiye'nin enerji, ulaştırma ve sulama gibi büyük alt yapı projeleri ve yatırımlarının da finansman kaynağını oluşturacaktır.

- Sosyal güvenlik sisteminin idaresi kesinlikle merkezi olacak, ancak sosyal güvenlik için toplanacak gelirler ve oluşturulacak fonlar genel bütçenin dışında tutulacaktır⁹⁰. Yazgan'ın sosyal güvenlik sistemi mutlaka devlet tarafından kurulmalı ve yönetilmelidir düşüncesi, yalnızca devletin asgari seviyede sağlamak zorunda olduğu sosyal güvenlik garantisi sağlayan müesseseler için geçerlidir. Bu seviye, kişiye yaşadığı toplum içinde insan haysiyetine yaraşır, onu namerde muhtaç etmeyecek bir asgari seviyedir⁹¹. Ancak, bu seviyenin üzerinde sosyal güvenlik garantisi sağlamak isteyenler için hür bir nizamda hiçbir sınırlama yoktur. Fertler, gerek kendi başlarına gerekse gruplar halinde daha yüksek bir garanti sağlamak için gayrette bulunabilirler ve amaçla teşebbüsler oluşturabilirler. Bu alanda sağlanacak bir yarış ülke olarak kalkınma hızını da yükseltecektir. Yazgan, kendi ifadesi ile sosyal güvenlikte ikinci alan olarak tarif ettiği bu teşebbüslerin (bugünkü yaygın ifadesi ile ikinci ayak sosyal güvenlik kurumları) varlığını, sosyal

⁸⁷ Yazgan (1977), s. 45.

⁸⁸ Yazgan (1977), s. 46-5-49.

⁸⁹ Yazgan (1977), s. 46.

⁹⁰ Yazgan (1977), s. 49.

⁹¹ Yazgan (1977), s. 49.

güvenlik garantisini asgari seviyede sağlamayı üstlenen devletin sosyalist bir devlet olarak tanımlanmamasının da gerekçesi olarak göstermektedir⁹². Ancak bu devlet, “*birakınız yapsınlar, gemisini kurtaran kaptan*” anlayışına yer veren kapitalist bir devlet de değildir. *Sosyal güvenliği herkese eşit bir hak gibi sunan anlayış Türk’e has bir anlayıştır*⁹³.

SON SÖZLER

Başlangıç kısmında da belirtildiği gibi bu yazıda, bazı çalışmaları esas alınarak Turan Yazgan’ın sosyal güvenlik sistemi ile ilgili genel görüşlerinin yanısıra Türk sosyal güvenlik sistemi ile ilgili görüş ve değerlendirmeleri özetlenmeye çalışılmıştır. Şüphesiz, bu çalışmada ele alınan başlıklar dışında da sosyal güvenlikle ilgili görüş ve değerlendirmelerine yer verilebilir.

Turan Yazgan, sosyal politikanın en geniş kapsamlı vasıtası olarak kabul edilen sosyal güvenlikle ilgili Türkçe literatürün oluşmasına çok önemli katkıları olmuştur. Bu alanda ilk ve en kapsamlı çalışmaları gerçekleştiren kişi olmasının yanısıra, sosyal güvenlikle ilgili çalışmalarını, bugün bile konu ile ilgilenen akademisyenlerin ihmal ettiği, en azından ikinci planda ele aldığı konular üzerinde yoğunlaştırmış, sosyal güvenliğin iktisadi ve sosyal boyutu ile ilgili teorik bilgilerin zenginleşmesine katkıda bulunmuştur. Kanaatimce, en kapsamlı ve çok yönlü sosyal güvenlik tarifi (yabancı literatür dahil) Yazgan tarafından yapılmıştır ve bu tarif sosyal güvenliğin evrensel tanım ve önemine uyan bir tariftir.

Yazgan’ın çalışmalarında dikkat çeken bir başka husus, konu ile ilgili kendine has özgün görüş ve değerlendirmeler ortaya koyması ve bu görüşlerini bir sistem anlayışı içinde sistematik olarak ortaya koymasıdır. Bütün çalışmalarında sosyal güvenliği bir sistem olarak ele almış özellikle kurumsal yapı ile ilgili önerilerini bu anlayış içinde ortaya koymuştur.

Yazgan, 1969 yılında, Türk sosyal güvenlik sistemi ile ilgili kapsamlı bir araştırma gerçekleştirmiş⁹⁴, bu çalışmada ulaştığı sonuçları meslek hayatı süresince çeşitli platformlarda dile getirmiştir.

⁹² Yazgan (1977), s. 52.

⁹³ Yazgan (1977), s. 52.

⁹⁴ Yazgan (1969).

Ancak, bu noktada Yazgan’a ciddi bir haksızlık da yapılmıştır. Çünkü, Türk sosyal güvenlik sistemi ve özellikle sosyal sigortalarla ilgili ilk kapsamlı araştırmanın ILO uzmanı olan Polonyalı Zelenka tarafından 1971 yılında gerçekleştirildiği sık olarak dile getirilmiş ve referans olarak gösterilmiştir. Halbuki, Yazgan bu problemleri çok daha önce dile getirmiş ve kaleme almıştır.

Zaman, Türk sosyal güvenlik sisteminin gelişimi ve bugün yaşadığı problemler konusunda Yazgan’ı haklı çıkarmıştır. Bugün, sosyal güvenlik sistemimizin yaşadığı problemlerin sebepleri en azından 35 yıl önce Yazgan tarafından dile getirilmiştir. Yazgan’ın Türk sosyal güvenlik sisteminin problemlerinin çözümü için önerdiği tedbirler arasında, bugün Dünya Bankası raporuna atfedilen çok ayaklı sosyal güvenlik sisteminin oluşturulması düşüncesi vardır. Yazgan, sosyal güvenlik garantisinin, “*herkesi, her tehlikeye karşı koruma kapsamına alacak şekilde ve yaşadıkları toplum içinde insan haysiyetine yaraşır bir hayat standardı sağlayacak şekilde*” sağlanmasının (birinci ayak) devlet görevi olduğunu vurgularken, bu seviyenin üzerinde garanti sağlamak isteyenlerin ferdi veya kurumsal tedbirler almasını (ikinci ve üçüncü ayak) teşvik eden ve bunu sistemin dinamizminin bir unsuru olarak gören çok ayaklı bir sosyal güvenlik sistemini bütün çalışmalarında dile getirmiştir.

Yazgan’ın mutlaka vurgulanması gereken bir diğer özelliği ise, sosyal güvenlik sisteminin evrensel prensiplerini ve kurallarını dile getirirken, her ülkenin iktisadi, sosyal ve kültürel şartlarını dikkate alan, ülke gerçek ve imkanlarına uygun bir sosyal güvenlik sistemi oluşturulması gerektiğine inanmasıdır. Milli sosyal güvenlik sistemi oluşturulması düşüncesinin özünde de, sosyal güvenliğin evrensel prensipleri ile birlikte Türk toplumunun iktisadi, sosyal ve kültürel şartlarından kaynaklanan farklılıkları dikkate alan görüşü vardır. Yazgan’a göre sosyal güvenliğin evrensel prensipleri ile ülkelerin kendilerine has şartlarından kaynaklanan farklılıklar çatışan unsurlar değildir.

Yazgan, Türk toplumuna “ithal” sistemler getirilmesine karşıdır. Ancak, Yazgan’ın bize has sistem oluşturulması ile ilgili görüşlerinin hiçbirinde, temel sosyal güvenlik prensiplerini gözardı eden, Türk insanını tembelleğe iten, istismarı teşvik eden tedbirler ve öneriler yoktur.

Son söz olarak, *Yazgan'ın bütün çalışmalarında olduğu gibi sosyal güvenlikle ilgili görüşlerinin ve değerlendirmelerinin merkezinde de insan vardır*, ifadesini kullanırsak ana fikri özetlemiş oluruz.

KAYNAKÇA

- Yazgan, Turan (1969), Türkiye'de Sosyal Güvenlik Sistemi, İktisadi Araştırmalar Vakfı, İstanbul-1969.
- Yazgan, Turan (1975), "Gelir Dağılımı Açısından Sosyal Güvenlik", İ.Ü. İktisat Fakültesi, İstanbul-1975.
- Yazgan, Turan (1977), "Sosyal Sigorta", İ.Ü. İktisat Fakültesi, İstanbul-1977.
- Yazgan, Turan (1977), Görüşler, Kutsun Yayınevi, İstanbul-1977.
- Yazgan, Turan (1981), " Sosyal Güvenliğin Yaygınlaştırılması ve Etkinliğinin Artırılması" DPT, 2. İzmir İktisat Kongresi, Cilt:III., Ankara-1981.
- Yazgan, Turan (1981), Türk Sosyal Güvenlik Sistemi ve Meseleleri, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul-1981.
- Yazgan, Turan (1987), "Sosyal Güvenlik Açısından Zekat", Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul-1987.
- Yazgan, Turan (1992), "İktisatçılar İçin Sosyal Güvenlik Ders Notları", Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul-1992.
- Richardson, J.Henry, " İktisadi ve Mali Yönüyle Sosyal Güvenlik" (Çev: Turan Yazgan), İstanbul-1970.
- Güzel, Ali- Okur, Ali Rıza, (2003), " Sosyal Güvenlik Hukuku", Beta, Yenilenmiş 9. Bası, İstanbul-2003.
- World Bank (1994), Averting the Old Ages Crisis, Washington D.C., 1994.